

Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки
(ЦДАГОУ)

АРТИМОВИЧ АГЕНОР ВАСИЛЬОВИЧ (1879–1935),
ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ,
ВЧЕНИЙ-МОВОЗНАВЕЦЬ

Фонд № **399**

Опис № **1**

справ постійного зберігання

1856–1952 рр.

**Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки
(ЦДАГОУ)**

**Артимович Агенор Васильович (1879–1935),
громадсько-політичний діяч, вчений-мовознавець**

Фонд № 399

**Опис № 1
справ постійного зберігання**

1856–1952 рр.

Зміст

№№ з/п	Назви розділів (підрозділів) опису	номери аркушів опису
	Передмова	3
	Іменний покажчик	7
1.	Документи творчої діяльності Артимоновича А.В.	8
2.	Листи до Артимоновича А.В.	8
3.	Документи до біографії Артимоновича А.В.	9
4.	Документи про Артимоновича А.В.	13
5.	Документи, що відклались у фондi	15

Передмова

Артимович Агенор Васильович – громадсько-політичний діяч, вчений-мовознавець, фахівець із класичної філології. Народився 30 (31) серпня 1879 р. у с. Великий Кучурів на Буковині. Його батько (син священника з Галичини) був начальником залізничної станції. Мати (німкеня за походженням) дотримувалася у вихованні українських традицій, особливо після смерті чоловіка, ростила синів «раз-у-раз нагадуючи їм, що вони не німці»¹.

Згодом родина переїхала до м. Радівців (південь Буковини, нині – територія Румунії), потім до Чернівців. Тут Артимович А.В. почав самотужки вивчати українську мову. Як він потім визнав: «Ставав свідомим українцем сам від себе»².

Вступивши до Чернівецького університету (колишній університет імені Франца Йозефа), Артимович А.В. став одним зі студентів професора латинської мови Ісідора Гільберга, який одразу розпізнав у ньому талант майбутнього вченого. Артимович А.В. за чотири роки навчання блискуче склав випускні університетські іспити та був нагороджений найвищою відзнакою – золотим першем цісаря (імператора) «sub auspiciis imperatoris»³.

Після закінчення навчання дістав посаду професора класичної філології в І Чернівецькій гімназії, а в 1910 р. його призначили директором української гімназії в м. Кіцмані (Буковина). Сучасники згадували: «Кіцманська гімназія, хоч і молода віком, тішилася всюди доброю славою. Всі любили її: молодь, професори й громадянство. Бо в ній не страшили учеників двійками й карцерами, професорів не переслідували бюрократичними регулямінами й безконечними конференціями, а батькам не завдавали турбот, що їх сини «репетуватимуть» або взагалі «вилетять» зі школи»⁴.

Під час Першої світової війни Артимович А.В. очолював ІІ гімназію в Чернівцях. «У ІІ Чернівецькій гімназії царював сухий режим страшного формалізму та патріотичного австріяцтва. Там вишколювали першоякісних Тирольців Сходу. Але під час світової війни на місце директора Козака прийшов др. А. Артимович, а разом з ним новий творчий дух. Передусім почалася ступенева українізація гімназії, де до того часу більшість предметів викладали в німецькій мові. Українізацію заініціював дир. А. Артимович і успішно довів її до кінця. В 1918 році була вже чисто українська середня школа»⁵.

Артимович А.В. брав активну участь у політичному житті Буковини. Із 1912 по 1918 р. – голова Української народної партії на Буковині. Під час національно-визвольної боротьби на українських землях Артимович А.В. був членом буковинської делегації Української Національної Ради (УНРада). З

¹ ЦДАГОУ (Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки). Ф. 399. Оп. 1. Спр. 24. Арк.14 зв.

² Там само.

³ Там само. Спр. 24. Арк. 8

⁴ Там само. Арк.3 зв.

⁵ Там само.

переїздом Державного секретаріату Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) до м. Станіслава (нині – Івано-Франківськ) обіймав посаду державного секретаря освіти і віросповідання. Крім того, він опікувався справами культури і мистецтва. Зокрема, було започатковано український театр у Станіславі, засновано державний військово-історичний музей, видавалися українські газети та журнали.

Після переїзду в середині травня 1919 р. до Відня Артимо́вич А.В. працював у різних навчальних закладах, організованих українською еміграцією, та займався науковою діяльністю. З утворенням Українського вільного університету (далі – УВУ) став в ньому професором класичної філології, також викладав індоєвропейське мовознавство в Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова. Крім того, деякий час обіймав посаду директора української гімназії в м. Ржевнице (Чехословаччина)¹. Розробив та викладав курси лекцій «Латинська і грецька метрика і її система», «Грецька морфологія», «Латинська морфологія», «Морфологія грецького і латинського дієслова», «Порівнююча грамати́ка класичних мов» тощо.

Від 1933 р. Артимо́вич А.В. – дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) у Львові². Наукові інтереси вченого зосереджувалися переважно на класичній філології. Він вільно володів латиною, французькою, новогрецькою, англійською, італійською, чеською, російською мовами. Артимо́вич А.В. залишив по собі велику перекладацьку спадщину, переклавши твори Софокла, Овідія, Катула, Проперція, Лукіана. Під впливом Празького лінгвістичного гуртка Артимо́вич А.В. написав низку праць із порівняльного і теоретичного мовознавства, виходячи з погляду на мову як на цілісну структуру. Він – автор праць, присвячених латинському і грецькому правопису, загальномовним проблемам.

Вчений брав активну участь у роботі численних наукових з'їздів, де виступав із доповідями: Міжнародному фонологічному з'їзді у Празі (1930 р.), Міжнародному лінгвістичному з'їзді у Женеві (1931 р.), З'їзді класичних слов'янських філологів у Празі (1931 р.), Славістичному з'їзді у Варшаві (1934 р.) тощо.

Помер Артимо́вич А.В. 21 жовтня 1935 р. у Празі³. У 1952 р. урну з прахом вченого було перепоховано в українському колумбарії у м. Подєбрадах (Чехословаччина)⁴.

Документи, що увійшли до складу фонду, надійшли до Центрального державного архіву зарубіжної україніки (далі – ЦДАЗУ) у вигляді компактного розсипу, в неупорядкованому стані, у складі Пряшівської колекції, яку передав Генеральний консул України у м. Пряшів (Словаччина) Євген Петрович

¹ ЦДАГОУ. Ф. 399. Оп. 1. Спр. 13.

² Там само. Спр. 24.

³ Там само. Спр. 18.

⁴ Там само. Спр. 26.

Перебийніс (акт приймання-передавання № 1 від 07 квітня 2008 р.) та були виділені в окремий фонд особового походження.

За підсумками науково-технічного опрацювання документів укладено опис № 1 справ постійного зберігання за 1856–1952 рр. фонду № 6 «Артимович Агенор Васильович (187–1935), визначний український мовознавець та культурно-освітній діяч», до якого внесено 38 справ.

У 2022 р., на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 28.06.2022 № 732 «Про оптимізацію системи центральних державних архівів», наказів Державної архівної служби України від 05.07.2022 № 40 «Про реорганізацію Центрального державного архіву громадських об'єднань України та Центрального державного архіву зарубіжної україніки шляхом злиття» та від 06.07.2022 № 42 «Про заходи щодо реорганізації Центрального державного архіву громадських об'єднань України та Центрального державного архіву зарубіжної україніки» створено Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки (далі – ЦДАГОУ), який визначено правонаступником архівів, що було реорганізовано.

ЦДАГОУ прийняв від ЦДАЗУ документи Національного архівного фонду, у тому числі фонд № 6. За рішенням Експертно-перевірної комісії Центрального державного архіву громадських об'єднань та україніки 28.12.2023 (протокол № 2) уточнено назву фонду та надано № 399.

З метою переведення в повнотекстовий формат опису для подальшого оприлюднення його на електронних ресурсах ЦДАГОУ проведено удосконалення опису № 1 справ постійного зберігання за 1856–1952 рр. Здійснено редагування заголовків; удосконалення окремих елементів довідкового апарату до опису (доповнено інформацію про історію фонду у передмові, оновлено зміст). Побудова опису залишилась без змін за тематико-хронологічним принципом. У межах розділів справи систематизовано за додатковими класифікаційними ознаками: номінальною, хронологічною.

У Розділі 1 «Документи творчої діяльності Артимович А.В.» зосереджено статтю «FREMDWORT UND SCHRIFT» надруковану видавництвом «Пражського лінгвістичного гуртка».

Розділ 2 «Листи до Артимовича А.В.» представлено листом до від невстановленої особи за підписом «Дора», датований 1927 р.

До Розділу 3 «Документи до біографії Артимовича А.В.» увійшли свідоцтва Артимовича А. про закінчення колоквиумів та навчальних курсів з різних дисциплін та закінчення філософського факультету Чернівецького університету; програми навчальних курсів, лекцій Українського вільного університету в Празі, де викладав професор Артимович А.В., на 1921, 1925–1928, 1932–1935 рр.; листи з видавництва «Українська загальна енциклопедія», що містять автографи українських вчених (Антоновича Д., Білецького Л., Зленка П., Наріжного С. та ін.); список книг із бібліотеки Артимовича А.В., подарованих Національному музею визвольної боротьби в Празі; протокол ч.8 надзвичайної конференції Української реформованої реальної гімназії в

Ржевниці за підписом Артимова А.В. про вибори та затвердження керівних посад тощо.

У Розділі 4 «Документи про Артимова А.В.» вміщено окремі примірники газет: «Час», «Новий час», «Українське слово», «Український тиждень», які відгукнулись некрологами, спогадами сучасників на смерть професора Артимова А.В.; листи до Артимович М. (дружини) з приводу організації перепоховання праху вченого та її благодійну діяльність тощо.

Розділ 5 «Документи, що відклалися у фонді» містить документи, що стосуються періоду життя Артимова А.В. та його діяльності.

Усього за підсумками удосконалення до опису № 1 справ постійного зберігання за 1856–1952 рр. фонду № 399 «Артимович Агенор Васильович (1879–1935), громадсько-політичний діяч, вчений-мовознавець» внесено 39 справ. Окремою справою до опису приєднано примірник опису № 1 справ постійного зберігання фонду № 399 у редакції 2009 р.

Іменний покажчик

	№ од. зб.
Артимович М.	26, 27, 28, 29
Гільберг І.	8
Колесса О.	17
Майстренко І.	14
Мидловський Л.	24
Олексенко Ю.	24
Поперешній В.	22
Руба Й.	33
Рудницький Я.	24
Сірополко С.	26
Смаль-Стоцький С.	8
Шіянів Г.	26
Шляхтиченко Л.	28
Шляхтиченко М.	28

Центральний державний архів
громадських об'єднань та україніки
(ЦДАГОУ)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ЦДАГОУ

Ольга БАЖАН

2024

Фонд № 399

Опис № 1
справ постійного зберігання
за 1856–1952 рр.

№№ з/п	Ін декс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата початку	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата закінчення	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	Примітки
		1. Документи творчої діяльності Артимовича А.В.				
1		Стаття Артимовича А.В. «FREMDWORT UND SCHRIFT». Видавництво «Пражського лінгвістичного гуртка». Прага (німецькою, латинською, чеською мовами). Друк типографський	1932	1932	3	
		2. Листи до Артимовича А.В.				
2		Лист до Артимовича А.В. від невстановленої особи за підписом «Дора». Рукопис	09.10.1927	09.10.1927	2	

№№ з/п	Ін декс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата початку	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата закінчення	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	Примітки
		3. Документи до біографії Артимовича А.В.				
3		Студентські свідоцтва Артимовича А.В. про закінчення колоквіумів та курсів із різних дисциплін філософського факультету Чернівецького університету (німецькою мовою). Друк типографський, рукопис	10.02.1898	02.03.1901	24	
4		Свідоцтво Артимовича А.В. про закінчення філософського факультету Чернівецького університету (німецькою мовою). Друк типографський, рукопис	09.03.1906	09.03.1906	2	
5		Фінансовий документ № 3213 Буковинського навчального округу на ім'я Артимовича А.В. (німецькою мовою). Рукопис	04.04.1907	04.04.1907	1	
6		Довіреність на ім'я Артимовича А.В., видана у 1909 р. та подовжена у 1910 р. (німецькою мовою). Друк типографський, рукопис	09.11.1909	14.02.1910	2	
7		Запрошення на засідання шкільної ради навчального округу Кіцмані (німецькою мовою). Рукопис	09.03.1910	09.03.1910	1	

№№ з/п	Ін декс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата початку	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата закінчення	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	Примітки
8		Витяги із звіту про іспит та рішення про надання Артимовичу А.В. права викладати в середніх школах русинською мовою за підписами професорів Смаль-Стоцького С., Гільберга І. Копія (німецькою, чеською мовами). Машинопис	10.02.1910	24.10.1930	1	
9		Посвідчення особи на ім'я Артимовича А.В. для проїзду залізницею, видане в 1913 р., продовжено до 1919 р. (німецькою мовою). Автограф, друк типографський, рукопис	14.01.1913	1919	5	
10		Свідоцтво про приналежність Артимовича А.В. до громади м. Великія Лучки (українською, чеською мовами). Рукопис	14.04.1920	14.04.1920	1	
11		Програми навчальних курсів, лекцій Українського вільного університету в Празі, де викладав професор Артимович А.В., на 1921, 1925–1928, 1932–1935 рр. (українською, чеською мовами). Друк типографський, рукопис	1921	1935	98	

№№ з/п	Ін декс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата початку	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата закінчення	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	Примітки
12		Посвідчення про те, що Артимович А.В. є професором Українського вільного університету в Празі. Дублікат (українською, чеською мовами). Машинопис, рукопис	11.03.1922	11.03.1922	1	
13		Лист Українського педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова у Празі до Артимовича А.В. про постанову Сенату інституту щодо призначення Артимовича А.В. директором Української реформованої реальної гімназії в Ржевніце (Чехословаччина) (українською, чеською мовами). Машинопис, рукопис	03.02.1928	03.02.1928	1	
14		Протокол ч.8 надзвичайної конференції Української реформованої реальної гімназії в Ржевніце (Чехословаччина) за підписом Артимовича А.В. про вибори та затвердження керівних посад, заява професора Майстренка І. щодо порушень під час виборів. Автографи, машинопис, рукопис	25.02.1929	25.02.1929	3	

№№ з/п	Ін декс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата початку	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата закінчення	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	Примітки
15		Лист видавництва «Українська загальна енциклопедія» (Коломия) до Артимова А.В. про відправлення примірників енциклопедії Національному музею визвольної боротьби та співробітникам видавництва в Празі. Машинопис	22.09.1934	22.09.1934	1	
16		Листи видавництва «Українська загальна енциклопедія» (Коломия) до Артимова А.В. із визначенням розмірів авторських гонорарів та їх виплату співробітникам видавництва в Празі. Машинопис, рукопис	18.03.1935	26.09.1935	4	
17		Лист ректора Українського вільного університету в Празі Колесси О. до Артимова А.В. про надання відпустки на зимовий семестр 1935–1936 рр. Машинопис	05.10.1935	05.10.1935	1	
18		Некролог про смерть Артимова А.В. Копія (українською, чеською мовами). Друк типографський	22.10.1935	22.10.1935	1	

№№ з/п	Ін декс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата початку	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата закінчення	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	Примітки
19		Список книг із бібліотеки Артимова А.В., подарованих Національному музею визвольної боротьби в Празі (німецькою, латинською, українською мовами). Рукопис			11	
20		Автобіографія Артимова А.В. (латинською, німецькою мовами). [Автограф]	1905	1905	1	
4. Документи про Артимова А.В.						
21		Рахунок похоронного закладу, виписаний на ім'я Артимова А.В. (чеською мовою). Друк типографський, рукопис	29.05.1923	29.05.1923	1	
22		Стаття Поперешнього В. «Наші товариства». Тижневик «Тризуб» (Париж). 1925. Ч. 8. У статті вміщено теми доповідей Артимова А.В. на засіданнях Українського історично-філологічного товариства в Празі	06.12.1925	06.12.1925	16	
23		Грошові повідомлення та звіти Допомогового комітету при Українській реформованій реальній	1931	1933	18	

№№ з/п	Ін декс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата початку	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата закінчення	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	Примітки
24		<p>гімназії в Ржевниці (Чехословаччина)</p> <p>Статті Мидловського Л. «Батько молоді. Пам'яті проф. д-ра А. Артимоновича», Олексенка Ю. «Виростають свіжі могили на полі (Допис з Праги)», Рудницького Я. «Проф. А. Артимонович (замість некролога)», Хо. «Грудка на могилу д-ра Агенора Артимоновича», В. Км. «Намісць вінка на свіжу могилу Д-ра Агенора Артимоновича» тощо, надруковані в газетах «Час» (Чернівці), «Новий Час» (Львів), «Українське слово» (Ужгород), «Український тиждень» (Прага) та інших (українською, чеською мовами)</p>	23.10.1935	12.12.1935	14	
25		<p>Листи Українських реальних гімназій в Ржевниці, Модржанах до Артимонович М. (дружини) з подякою за добродійну діяльність, розписка за одержану допомогу від учнів Української реальної гімназії в Ржевниці (Чехословаччина) (українською, чеською мовами). Машинопис,</p>	04.05.1937	26.10.1940	5	

№№ з/п	Ін декс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата початку	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата закінчення	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	Примітки
26		рукопис Листи Сірополка С., Шіяніва Г. до Артимович М. (дружини) щодо організації перепоховання праху професора Артимовича А.В. (українською, чеською мовами). Машинопис, рукопис	08.1952	29.09.1952	2	
27		Поштова листівка на ім'я Артимович М. (дружини) за підписом «Ольга». Друк типографський, рукопис	18.08.1936	18.08.1936	1	
28		Лист подружжя Шляхтиченко М. та Л. до Артимович М. (дружини). Рукопис	09.01.1937	09.01.1937	2	
29		Поштова листівка Бачинської М. до Артимович М. (дружини) (українською, чеською мовами). Друк типографський, рукопис	10.05.1946	10.05.1946	1	
5. Документи, що відклалися у фонді						
30		Свідоцтво про походження невідомої родини, завірене печаткою парафіяльного священика (латинською мовою). Рукопис	12.09.1856	12.09.1856	1	

№№ з/п	Ін декс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата початку	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата закінчення	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	Примітки
31		Звіт Українського академічного товариства «Союз» в Чернівцях за зимове півріччя 1913–1914 рр. Копія. Рукопис, гектограф	11.03.1914	11.03.1914	2	
32		Витяг з поштового переказу, завізованого 05.02.1935 р. (українською, чеською мовами). Друк типографською, рукопис	02.02.1934	02.02.1934	1	
33		Чек про сплату внеску до Українського товариства прихильників книги від Руба Й. (чеською мовою). Друк типографський, рукопис	06.06.1934	06.06.1934	1	
34		Газета «Українське слово», Ужгород, 1935, ч.20 (113), вислана на домашню адресу Артимоновича А.В.	30.05.1935	30.05.1935	2	
35		Бланк підписного листа Українського комітету педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова в Празі на організацію фестивалю української пісні. Машинопис			2	
36		Статут Товариства прихильників Української господарської академії в ЧСР. Друк типографський	21.04.1932	21.04.1932	1	

№№ з/п	Ін декс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата початку	Крайні дати документів справи (тому, частини), дата закінчення	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	Примітки
37		Сторінки рукописної газети «Січ». Видавництво січової ради Української академічної громади в ЧСР. Гектограф, рукопис			2	
38		Уривок із невідомого твору невстановленого автора (польською мовою). Рукопис			2	
39		Опис № 1 справ постійного зберігання за 1856–1952 рр. фонду № 399 «Артимович Агенор Васильович (1879–1935), громадсько-політичний діяч, вчений-мовознавець» у редакції 2009 р.			14	

До опису внесено 39 (тридцять дев'ять) справ з № 1 по № 39, у тому числі:

літерні №№ _____ - _____, пропущені №№ _____ - _____.

Удосконалення опису провела
 провідний архівіст
 відділу обліку документів
 та довідкового апарату

Віра ФАЗЛЄВА

10.05.2024